

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

5

SEPTEMBER – OCTOBER 2021

ALMATY, NAS RK

NAS RK is pleased to announce that Bulletin of NAS RK scientific journal has been accepted for indexing in the Emerging Sources Citation Index, a new edition of Web of Science. Content in this index is under consideration by Clarivate Analytics to be accepted in the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index, and the Arts & Humanities Citation Index. The quality and depth of content Web of Science offers to researchers, authors, publishers, and institutions sets it apart from other research databases. The inclusion of Bulletin of NAS RK in the Emerging Sources Citation Index demonstrates our dedication to providing the most relevant and influential multidiscipline content to our community.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы «ҚР ҰҒА Хабаршысы» ғылыми журналының Web of Science-тің жаңаланған нұсқасы Emerging Sources Citation Index-те индекстелуге қабылданғанын хабарлайды. Бұл индекстелу барысында Clarivate Analytics компаниясы журналды одан әрі the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index және the Arts & Humanities Citation Index-ке қабылдау мәселесін қарастыруда. Web of Science зерттеушілер, авторлар, баспашылар мен мекемелерге контент тереңдігі мен сапасын ұсынады. ҚР ҰҒА Хабаршысының Emerging Sources Citation Index-ке енуі біздің қоғамдастық үшін ең өзекті және беделді мультидисциплинарлы контентке адалдығымызды білдіреді.

НАН РК сообщает, что научный журнал «Вестник НАН РК» был принят для индексирования в Emerging Sources CitationIndex, обновленной версии Web of Science. Содержание в этом индексировании находится в стадии рассмотрения компанией Clarivate Analytics для дальнейшего принятия журнала в the Science Citation Index Expanded, the Social Sciences Citation Index и the Arts & Humanities Citation Index. Web of Science предлагает качество и глубину контента для исследователей, авторов, издателей и учреждений. Включение Вестника НАН РК в Emerging Sources Citation Index демонстрирует нашу приверженность к наиболее актуальному и влиятельному мультидисциплинарному контенту для нашего сообщества.

Бас редактор:

ҚОЙГЕЛДИЕВ Мәмбет Құлжабайұлы (бас редактор), тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 3

Редакция алқасы:

ОМАРОВ Бауыржан Жұмаханұлы (бас редактордың орынбасары), филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Патетре, Ph.D (археология), Нью-Йорк университетінің профессоры (Нью-Йорк, АҚШ) Н = 19

БАНАС Йозеф, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Жешув технологиялық университетінің профессоры (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Украинаның еңбек сіңірген ғылым және техника қайраткері, «Киев-Могила академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Төлегенқызы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Нархоз Университеті (Алматы, Қазақстан) Н = 3

ИСМАҒҰЛОВ Оразақ Исмағұлұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) Н = 6

ӘБЖАНОВ Ханкелді Махмұтұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хұсайынұлы, саясаттану ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі, Философия, саясаттану және дінтану институтының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ТАЙМАҒАМБЕТОВ Жакен Қожахметұлы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 4

СҮЛЕЙМЕНОВ Майдан Күнтуарұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нұрсарыұлы, заң ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

ҚОЖАМЖАРОВА Дариякул Пернешқызы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауыржан Әбішұлы, тарих ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Мүслімқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Өмірбекқызы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 2

НУРҚАТОВА Ляззат Төлегенқызы, әлеуметтану ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корреспондент мүшесі (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Ресей білім академиясының академигі (Мәскеу қ.), Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, педагогика кафедрасының меңгерушісі, К.Г. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар және технологиялар факультетінің деканы (Мәскеу, Ресей) Н = 34

ДИБО Анна Владимировна, филология ғылымдарының докторы, РҒА корреспондент-мүшесі, РҒА Тіл білімі институтының Орал-алтай тілдері бөлімінің меңгерушісі (Мәскеу, Ресей) Н = 3

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген № 16895-Ж мерзімдік басылманың тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2021

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

Главный редактор:

КОЙГЕЛЬДИЕВ Мамбет Кулжабаевич (главный редактор), доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 3

Редакционная коллегия:

ОМАРОВ Бауыржан Жумаханулы (заместитель главного редактора), доктор филологических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 4

МАТЫЖАНОВ Кенжехан Слямжанович, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан) Н = 4

ЙОВИЦА Радуга Пэтрэ, доктор философии (Ph.D, археология), профессор Нью-Йоркского университета (Нью-Йорк, США) Н = 19

БАНАС Йозеф, доктор социологических наук, профессор Жешувского технологического университета (Жешув, Польша) Н = 26

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель науки и техники Украины, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина) Н = 2

МАКУЛОВА Айымжан Тулегеновна, доктор экономических наук, профессор, Университет Нархоз (Алматы, Казахстан) Н = 3

ИСМАГУЛОВ Оразак Исмагулович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Нур-Султан, Казахстан) Н = 6

АБЖАНОВ Ханкелди Махматович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

БИЖАНОВ Ахан Хусаинович, доктор политических наук, член-корреспондент НАН РК, директор Института философии, политологии и религии (Алматы, Казахстан) Н = 1

ТАЙМАГАМБЕТОВ Жакен Кожаметович, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 4

СУЛЕЙМЕНОВ Майдан Кунтуарович, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

САБИКЕНОВ Салахиден Нурсариевич, доктор юридических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

КОЖАМЖАРОВА Дариякуль Пернешевна, доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

БАЙТАНАЕВ Бауржан Абишевич, доктор исторических наук, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

БАЗАРБАЕВА Зейнеп Муслимовна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШАУКЕНОВА Зарема Каукеновна, доктор социологических наук, профессор, академик НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

ЖОЛДАСБЕКОВА Баян Омирбековна, доктор филологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 2

НУРКАТОВА Лязгат Толегеновна, доктор социологических наук, профессор, член-корреспондент НАН РК (Алматы, Казахстан) Н = 1

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, академик Российской академии образования (г. Москва), директор Центра развития педагогического образования (Алматы, Казахстан) Н = 1

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики, декан факультета Социально-гуманитарных наук и технологий Московского государственного университета технологий и управления имени К.Г. Разумовского (Москва, Россия) Н = 34

ДЫБО Анна Владимировна, доктор филологических наук, член-корреспондент РАН, заведующий отделом урало-алтайских языков Института языкознания РАН (Москва, Россия) Н = 3

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2021

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

Editor in chief

KOIGELDIEV Mambet Kulzhabaevich (Editor-in-Chief), Doctor of History, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 3

Editorial board:

OMAROV Bauyrzhan Zhumakhanuly (Deputy Editor-in-Chief), Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 4

MATYZHANOV Kenzhakhan Slyamzhanovich, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SAPARBAYEV Abdizhappar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

JOVICA Radu Petre, Ph.D, History, Archeology, Professor, New York University (New York, USA) H = 19

BANAS Joseph, Doctor of Social science, Professor, Rzeszow University of Technology (Rzeszow, Poland) H = 26

LUKYANENKO Irina, doctor of economics, professor, honored worker of Science and Technology of Ukraine, head of the department of the National University «Kyiv-Mohyla Academy» (Kiev, Ukraine) H = 2

MAKULOVA Aymzhan Tulegenovna, doctor of economics, professor, Narkhoz University (Almaty, Kazakhstan) H = 3

ISSMAGULOV Orazak Issmagulovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Nur-Sultan, Kazakhstan) H = 6

ABZHANOV Khankeldi Makhmutovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 4

BIZHANOV Akhan Khusainovich, Doctor of Political Sciences, Corresponding Member of NAS RK, Director of the Institute of Philosophy, Political Science and Religion (Almaty, Kazakhstan) H = 1

TAIMAGAMBETOV Zhaken Kozhakhmetovich, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, (Almaty, Kazakhstan) H = 4

SULEYMENOV Maidan Kuntuarovich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SABIKENOV Salakhiden Nursarievich, Doctor of Law, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

KOZHAMZHAROVA Dariyakul Perneshevna, Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 2

BAITANAEV Baurzhan Abishevich, Doctor of Historical Sciences, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

BAZARBAYEVA Zeinep Muslimovna, Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHAUKENOVA Zarema, Doctor of Sociology, Professor, Academician of NAS RK (Almaty, Kazakhstan) H = 1

DZHOLDASBEKOVA Bayan Umirbekovna, Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS RK H = 2

NURKATOVA Lyazzat Tolegenovna, Doctor of Social Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan (Almaty, Kazakhstan) H = 1

ABYLKASYMOVA Alma Yessimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, academician of the Russian Academy of Education (Moscow), Director of the Center for the Development of Pedagogical Education (Almaty, Kazakhstan) H = 1

SHISHOV Sergey, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Dean of the Faculty of Social Sciences and Humanities and Technologies of the Razumovsky Moscow State University of Technologies and Management (Moscow, Russia) H = 34

DYBO Anna Vladimirovna, Doctor of Philology, Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences, Head of the Department of Ural-Altai Languages of the Institute of Linguistics of the Russian Academy of Sciences (Moscow, Russia) H = 3

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan No. **16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

Шашаев Ә.Қ.¹, Мрзабаева Р.Ж.², Сүлеймен С.¹

¹Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, Алматы, Қазақстан;

²ҚР Ұлттық Ғылым академиясы.

E-mail: shashaevaeuzhan@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДЫ ЗЕРТТЕУ ҚОҒАМЫ: ҚҰРЫЛУЫ МЕН ҚЫЗМЕТІНІҢ ТАРИХЫ

Аннотация. Қазақстанды зерттеу қоғамының құрылуы мен қызметінің тарихына қатысты тікелей, арнайы зерттеулер жүргізілмегенімен, оның қызметіне байланысты мәліметтер мен зерттеулер 1920 жылдардан бастап қазіргі кезге дейінгі жарық көрген бектерде көрініс тапқан. Кеңес өкіметінің алғашқы жылдарындағы мемлекеттік маңызды мәселелердің бірі сәулет пен өнер туындыларын, тарихи ескерткіштерді зерттеу мен сақтау болды. 1918 жылы РСФСР Халық комиссариаты елдегі бүкіл материалдық және рухани жәдігерлерді тізімдеу жайында декрет қабылдады, ал 1919 жылы көне ескерткіштерді зерттеу, есепке алу және қалпына келтіру міндеті жүктелген Материалдық мәдениет тарихының мемлекеттік академиясы (ГАИМК) құрылды. 1920 ж. Ташкентте Түркістан (кейіннен Орта Азиялық (Средне азиатский) деп аталған) мұражайлар ісі мен көне ескерткіштерді, өнерді және табиғатты қорғау (Туркомстарис - Средазкомстарис) комитеті құрылды. Осы кезеңнен бастап Қазақстанның тарихи зерттеу нысанасына айналған әр түрлі елді мекендеріндегі археологиялық қазба жұмыстарының нәтижелері белгілі ғалымдар В.В. Бартольдтің, П.П. Ивановтың және М.Е. Массонның еңбектерінде кең түрде баяндалды [1]. Бұл ғалымдардың еңбектерінде жәдігерлердің түгелдей сипаттамасы беріліп, олар жайында бар мәлімет толықтай жинастырылды.

Түйінді сөздер: Кеңес өкіметі, мұражайлар, археологиялық қазба жұмыстар, ескерткіштер.

Кіріспе. Кеңестік кезеңдегі Қазақстандағы тарихи оқиғалардың мың құбылған заманында “Қырғыз (қазақ) өлкесін зерттеу” қоғамы төңірегіне топтасқан ғылыми-мәдени топтың, қазақ зиялыларының қызметі мен осы қоғамның тарихына толғамды зерттеу жүргізіп, оны өркениеттілік негізде бағалау қазіргі кезеңнің өзекті мәселелерінің бірі болып табылады.

Сондықтан біздің мақаламыздың негізгі зерттеу нысанасы ретінде алынған, кейіннен “Қазақстанды зерттеу қоғамы” деп аталған қоғамдық бірлестіктің құрылуы мен қызметінің тарихы тұтас бір мәселе әрі - ХХ ғасырдың 20-30-шы жылдарында Республикада жүзеге асырылған кең көлемдегі мәдени құрылыстың құрамдас бөлігі ретінде қарастырылған.

Нәтижелер және талқылау. М.П. Грязнова мен Б.Н. Граковтың жүргізген ғылыми зерттеулері жәдігерлерді зерттеудің жаңа жүйесінің қалыптасуында үлкен маңызға ие болды. Олардың 1926-1928 жылдары Батыс Қазақстанда жүргізген зерттеулері Қазақстан территориясындағы қола дәуірінің жоғары дамыған мәдени орталықтарының орнын ашуға мүмкіндік берді [2].

Б.Н. Жданов пен С.С. Черниковтың ізденістері де нәтижелі болды [3]. Бұл еңбектердің негізгі бағыттарын жоғарыда аталған ғылыми – зерттеу мекемелері айқындады.

Кеңестік кезеңдегі жас қазақ этнографиясының бастаулары революцияға дейінгі шығыстанудан нәр алып 20 жылдардың басында қалыптасу кезеңіне аяқ басып, мынадай ғылыми бірлестіктерге арқа сүйеді: Республиканың Халық ағарту комиссариаты жанындағы академиялық орталық, Ресейдің тайпалық құрамын зерттеу комиссиясының Сібір бөлімшесі (КИПС), КССРО Шығыс халықтарының ұлттық және этникалық мәдениетін ғылыми-зерттеу институты, Орыс географиялық қоғамының – Орынбордағы, Омбыдағы, Семейдегі, Ташкенттегі бөлімшелеріне. Бұл мәселе Б. Герасимовтың, Х.И. Бисенов, Э.А. Масанов, С.Ш. Ахметовалардың ғылыми-зерттеу еңбектерінде жан-жақты қарастырылған [4]. Олар Қазақстанды зерттеу қоғамының өлшеусіз еңбек сіңіргенін айта келе, оның 1920 жылы құрылуына белсенді түрде ат салысқандар белгілі өлкетанушы ғалымдар Ә. Диваев, П.А. Гра, А.Л. Мелков, И.В. Мелкова, С.М. Петров, А.А. Четыркина, А.П. Чулошников, Н.А. Чулошникова және басқалар деп атап көрсетеді.

Қазақтардың рухани мәдениетін зерттеу – ғылыми ірі бағытының қалыптасуы мен дамуы көрнекті

ғалым Әбубәкір Диваев есімімен тығыз байланысты. Ол ең алғашқылардың бірі болып нақты этнографиялық мәліметтер негізінде халықтық білімнің этникалық ерекшелігі мен құрылымына сипаттама берді [5].

Қазақстанды зерттеу қоғамының қолдауына ие болған жұмыстардың бірі ретінде белгілі өнер танушы және сазгер А.Затаевичтің еңбегін атап өтуіміз керек [6]. Ол өзінің еңбегінде қазақ халқының 1000-нан астам ән-күйлері мен әуендерін жинақтап, оған ғылыми түсініктеме берді. С.Д. Асфендияров, М.Тынышпаев, А.П. Чулошников, Г.Е. Грум-Гржимайло, А.Н. Бернштам, Ғ.О. Тоғжанов, Ә.Х. Марғұлан және тағы басқалардың зерттеулерінде этногенез және этникалық тарих, қазақ этносының ру-тайпалық құрылымы, көшпенділердегі қоғамдық – саяси қатынастар және т.б. мәселелер көтеріліп жан – жақты талдауға алынды [7].

Ә. Жангелдин, О. Жандосов, П. Варламова, С. Сейфуллин, Т. Рысқұлов, О. Исаев, А. Асылбеков еңбектерінде кеңестік кезеңдегі саяси – экономикалық өмірдің сан қырлы салалары жайында құнды мәліметтер келтірілген [8].

1926 жылы құрылған алғашқы қазақстандық жоғарғы оқу орны – Қазпедвуздың директоры (САГУ-дың студенті) Т.К. Жүргенов өзінің мақалаларында Қазақстанда жоғарғы оқу орындарын ашу туралы нақты ұсыныстар жасады. Ол ең алдымен Алматыда Қазақтың мемлекеттік университетін ашуды қажет деп санады. Өзінің көз қарасының дұрыстығына нақты мысалдар ретінде Ресей ғылым Академиясының және М.В. Ломоносов атындағы Москва университетінің кейбір факультеттерінде алғашқы жылдары бір студенттен болғандығы жайында тарихи мәліметтер келтірді [9].

20-жылдардың ортасына таманғы осы тектес зерттеулерден І. Қабыловтың еңбегін ерекше атауға болады. Ол республикадағы халыққа білім беру ісін терең бақылауы барысында ондағы кемшіліктерді шынайы түрде көрсете білді [10]. Сонымен қатар Қазақстан мәдениеті мен ғылымның аса өзекті мәселелері де оның ғылыми мақалаларына арқау болды. Оның жарияланымдарында көтерілген мәселелердің ауқымы кең болды – ағарту саласының материалдық – техникалық базасын жасау, мектептер салу, театрды дамыту, баспасөз, кітап шығару ісі. Сонымен қатар І. Қабылов Қазақстанның «ескі интеллигенциясын» қазақ мәдениеті мен ғылымын дамытуға тарту қажеттігін баса айтты.

Кеңестік кезеңдегі Қазақстандағы ғылыми мекемелердің қалыптасуы әсіресе, 20-30-жылдардағы ғылыми – тарихи орталықтардың құрылу тарихы жөнінде, Г.Д. Алексеев, Г.И. Желтова еңбектерінде баяндалса, Орта Азия мен Қазақстандағы осы жылдардағы тарихи – өлкетанудың тәжірибесі жөніндегі мәліметтер Б.В. Луиннің еңбегінде берілген [11]. Бұл еңбекте революцияға дейінгі ғылыми-зерттеу мекемелерінің ізденістерінен бастап кеңестік кезеңдегі жаңа мекемелердің құрылуы мен олардың ғылыми-зерттеу бағыттарына талдау жасалған. Соның ішінде Қырғыз (қазақ) өлкесін зерттеу қоғамының қызметінің жемісті болғандығы айтылады.

Қазақстан ғылымының дамуында революцияға дейінгі ғылыми зерттеу мекемелері мен қоғамдардың үлкен маңызы бар екендігі жайында М.А. Асаинов, А. Сағдиев, Е.Ж. Валиханов, Б. Герасимов, Ә. Пірманов, А. Қапаева еңбектерінде көрсетілген [12].

А.В. Миронов, Д. Святский, Л.В. Иванова, К. Әуезова, Ғ. Сапарғалиев, А.К. Капышов, А.И. Сембаев және т.б. зерттеулерінде кеңес өкіметі орнағаннан кейінгі мәдениет пен ғылым саласындағы өзгерістер, кадр мәселесі, мекемелер құрылуының тарихы әр түрлі деңгейде зерттеу нысанасына алынған [13].

Қазақстанды зерттеу қоғамының қызметі жайындағы мәліметтер Х.И. Бисеновтың [14], Р.Б. Сулейменовтың [15], Н.Әлімбаев [16], М.Х. Асылбеков, А.Б. Галиев, З.О. Дүкенбаева, В.К. Кайрханова, Қ.Ә. Ахметов, А.С. Мұсағалиев зерттеулерінде [17] берілген.

Ғылыми – зерттеу орталықтары мен маман-тарихшылардың қалыптасуы мәселесі – И.М. Қозыбаев, Б.А. Тулепбаев, В.К. Янулов еңбектерінде жан – жағынан қарастырылған [18], ал біз қарастырып отырған кезеңдегі қазақ зиялылары туралы мол мағұлматтарды К. Нұрпейіс, Х. Абжанов, М. Қойгелдиевтің ғылыми іргелі еңбектерінен алуға болады [19].

Қорытынды. Қарастырылып отырған кезеңдегі Қазақстандағы өлкетану ісі, мұражай қызметі және әр түрлі қоғамдық ұйымдардың, соның ішінде Қырғыз өлкесін зерттеу қоғамының тарихы С. Ахметованың еңбегінде бір шама құнды мәліметтер негізінде қарастырылып, талданған. Соған қарамастан, Қырғыз (қазақ) өлкесін зерттеу қоғамына қатысты көптеген мәліметтер назардан тыс қалған және оның қызметіне жасалған талдау жүйеленбеген. Бірақта бұл еңбек біздің қарастырып отырған тақырыбымызға қатысты мол мағұлмат береді [20].

Мемлекеттік бағдарлама бойынша мұрағат қорларында деректер мен жұмыс жасаған Д. Қамзабекұлының кітабында Қазақстанды зерттеу қоғамы қатарында және Ташкентте құрылған

Қазақ мәдениетін көркейтушілердің «Талап» қоғамы мүшелері жайында, қоғамның қызметі мен шығармашылық ғылыми мұралары жайында құнды мәліметтер келтірілген [21].

Жоғарыда сөз болған тарихнамалық шолу Қазақстанды зерттеу қоғамының тарихын жеке ғылыми тақырып ретінде қарастыру қажет екендігін көрсетеді.

Шашаев Ә.Қ.¹, Мрзабаева Р.Ж.², Сүлеймен С.¹

¹Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова, Алматы, Казахстан;

²Национальная академия наук Республики Казахстан, Алматы, Казахстан.

E-mail: shashaevaezhan@mail.ru

ОБЩЕСТВО ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСТАНА: ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. Несмотря на то, что прямых, специальных исследований по истории создания и деятельности Общества изучения Казахстана не проводилось, сведения и исследования, связанные с его деятельностью, нашли отражение в публикациях с 1920-х годов по настоящее время. Одной из важнейших государственных проблем в первые годы советской власти было изучение и сохранение произведений архитектуры и искусства, исторических памятников. В 1918 году Наркомат РСФСР принял Декрет об описи всех материальных и духовных реликвий в стране, а в 1919 году была создана Государственная академия истории материальной культуры (ГАИМК), на которую возложена обязанность по изучению, учету и реставрации памятников старины. В 1920 г. в Ташкенте был создан Туркестанский (впоследствии названный Среднеазиатским) комитет по делам музеев и охране памятников старины, искусства и природы (Туркомстарис – Среднеазиатский). Результаты археологических раскопок в различных населенных пунктах Казахстана, которые с этого периода стали предметом исторических исследований широко освещались в работах известных ученых Бартольда В.В., Иванова П.П. и Массона М.Е. [1]. В трудах этих ученых были даны исчерпывающие описания экспонатов, а также собрана вся информация о них.

Ключевые слова: Советская власть, музеи, археологические раскопки, памятники.

Shashaev A.K.¹, Mrzabayeva R.Zh.², Suleimen S.¹

¹SH.SH. Ualikhanov Institute of history and Ethnology, Almaty, Kazakhstan;

²National Academy of Sciences RK, Almaty, Kazakhstan.

E-mail: shashaevaezhan@mail.ru

SOCIETY FOR THE STUDY OF KAZAKHSTAN: HISTORY OF ITS FORMATION AND ACTIVITY

Abstract. Although no direct, special studies have been conducted on the history of the formation and activities of the Kazakh Research Society, data and research related to its activities are reflected in the published pages from the 1920s to the present. One of the most important state issues in the early years of Soviet rule was the study and preservation of works of architecture and art, historical monuments. In 1918, the people's Commissariat of the RSFSR adopted a decree on the list of all material and spiritual relics in the country, and in 1919, the state Academy of the history of material culture (GAIMK) was established, which was responsible for the study, accounting and restoration of ancient monuments. In 1920, the Turkestan Committee for museum Affairs and protection of ancient monuments, art and nature (Turkomstaris - Sredazkomstaris) was established in Tashkent. Since this period, the results of archaeological excavations in various settlements of Kazakhstan, which have become the subject of historical research, are widely described in the works of famous scientists V. V. Barthold, P. P. Ivanov and M. E. Masson [1]. In the works of these scientists, a complete description of the exhibits is given, and all information about them is collected.

Key words: Soviet power, museums, archaeological excavations, monuments.

Information about the authors:

Shashaev A.K. – candidate of historical sciences, Leading researcher of the Institute of history and Ethnology named after Sh.Sh. Ualikhanov, E-mail: shashaevaezhan@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-4902-0120>;

Mrzabayeva R.Zh. – leading specialist, National Academy of Sciences RK, E-mail: rosh85@mail.ru;
Suleimen S. – Leading researcher of the Institute of history and Ethnology named after Sh.Sh. Ualikhanov,
 E-mail: saltan3012@mail.ru.

ӘДЕБИЕТТЕР

[1] Бартольд В.В. Ближайшие задачи изучения Туркестана // Наука и просвещение. -1922. -№ 2.; Иванов П.П. Сайрам. Историко-археологический очерк // Сборник Туркестанского восточного института в честь проф. Э.А. Шмидта. -Ташкент, 1923; Массон М.Е. Старый Сайрам // Известия Средазкомстариса. -1928. -№ 3.

[2] Грязнов М.П. Погребения бронзовой эпохи в Западном Казахстане // Казаки. -Ленинград, 1927. -Вып. 2; Граков Б.Н. Работы в районе проектируемых южно-уральских гидроэлектростанций // Известия ГАИМК, 1933. -Вып. 110.

[3] Жданов Б.Н. Отчеты о раскопках близ курорта Боровое в 1929-1930 гг. // Архив ИИМК. -1930. -Дело №1930. В кн.: Историческая наука советского Казахстана. -Алма-Ата: Ғылым, 1990. – 272 (47 с.); Черников С.С. Древнее горное дело в районе г.Степняк // Известия АН КазССР. Сер.археол. -1948. -Вып.1.

[4] Герасимов Б. Двадцатилетие Семипалатинского отдела Русского географического общества (1902-1927). Кызыл-Орда, 1927; Бисенов Х.И. Из истории развития науки в Советском Казахстане (начало 20-х годов) // Известия АН КазССР. Сер.истории, археологии и этнографии. -1961. -Вып. 3. -С.44-54; Масанов Э.А. Очерк истории этнографического изучения казахского народа в СССР. -Алма-Ата, 1966. -С.283-304; Ахметова С.Ш. Историческое краеведение в Казахстане. -Алма-Ата, 1982.

[5] Диваев А. Этнографические материалы по казах-киргизам Туркестана: Опись этнографических материалов, собранных в Семиреченской области // Наука и просвещение. -1922. -№ 1.

[6] Затаевич А. 1000 песен киргизского народа: Напевы и мелодии. -Оренбург, 1925.

[7] Асфендияров С.Д. О казахском эпосе // Труды Казахского научно-исследовательского института национальной культуры. -Алма-Ата, 1935. -т.1.; Тынышпаев М. История казахского народа. Составители и авторы предисловия проф. Такенов А.С. и Байғалиев Б. -Алма-Ата, “Қазақ университеті”, 1993. -С.224; Чулошников В.П. Вопрос о происхождении киргиз-казахской народности дальнейшего его освещения // Труды Общества изучения Киргизского края. -1924. -Вып. 5; Грумм-Гржимайло Г.Е. Западная Монголия и Урянхайский край.-Ленинград, 1930; Бернштам А.Н. Наследственность и выборность у древних народов Центральной Азии // Проблемы истории докапиталистического общества. -1935. -№ 7-8. -С.160-174; Тогжанов Г.О. О казахском феодализме//Революционный Восток. -1933. -Вып.6. -С.120-138.; Маргулан А.Х. Найманы // Казаки. -Вып.15. -С.329-334.

[8] Джангильдин А. Советская власть в КСССР // Советская степь. 4 октября; Джандосов У. Новый этап в развитии национального вопроса // Советская степь. -1928. -29 май; Сейфуллин С. Тар жол, тайғақкешу. Қызылорда, 1927; Рыскулов Т. Соб. соч. в 3-х т.-Т.2. – Алматы: Қазақстан, 1997. -384 с.; Исаев У. Октябрьская революция и строительство социализма; Асылбеков А. За советизацию аула. -Алма-Ата, 1930.

[9] Жургунов Т.К. К задачам нового педвуза КСССР: Коренизовать мировую культуру // Советская степь. -1926. 7 сентября.

[10] Кабулов И. За решительное развертывание культурного строительства // Большевик Казахстана. -1933. -№ 8-9.

[11] Алексеев Г.Д., Желтова Г.И. Становление и развитие советской системы научно-исторических учреждений (20-30-е годы). -Ташкент, 1977; Лунин Б.В. Из опыта историко-краеведческой работы в Средней Азии и Казахстана (20-30-е годы) // История СССР, 1968. -№ 5. -С.190-191.

[12] Асаинов М.А. История изучения Казахстана в первой половине XIX в. Автореф... канд. ист. наук. -Ташкент, 1955. -25 с.; Валиханов Э.Ж. Деятельность русского географического общества по изучению экономики и общественного положение казахского народа на рубеже XIX-XX вв. Автореф...канд. ист. наук. -Алма-Ата, 1990; Пірманов Ә., Қапаева А. Қазақинтеллигенциясы (Ұлттықинтеллигенцияныңқалыптасу тарихынан). Монография. – Алматы: “Атамұра”, 1997. – 160 б.

[13] Миронов А.В. Организационная, научная и практическая деятельность Средазкомстариса (быв. Туркомстариса) за пятилетие его существования. “Известия Средазкомстариса”. -Вып. 1, 1926. -С.18-42.; Святский Д. Первая Всероссийская конференция научных обществ по изучению местного края. “Наука и ее работники”, Пг., 1922, -№2. -С. 20.; Иванов Л.В. Формирования советской научной

интеллигенции (1917-1927 гг.). Автореф... докт. ист. наук. -М., 1982.; Ауезова К. История развития школьного краеведения в КазССР (1920-1984 гг.). -Алма-Ата, 1990. – 207 с.; Сапарғалиев Г. Советское государство в борьбе за развитие социалистической культуры в Казахстане. -Алма-Ата, 1957; Капышов А.К. Формирования и развития региональной высшей школы в Центральном Казахстане (30-60 гг.). Автореф.... -Алматы, 2001; Сембаев А.И. Очерки по истории казахской советской школы. -Алма-Ата, 1958. – С.109-126.

[14] Бисенов Х.И. Из истории развития науки в Советском Казахстане (начало 20-х годов) // Известия АН КазССР. Сер.истории, археологии и этнографии. -1961. -Вып.3(17).

[15] Сулейменов Р.Б. Ленинские идеи культурной революции и их осуществления в Казахстане. -Алма-Ата: Наука, 1972. – 494 с. (с.70).

[16] Алимбаев Н. Изучение истории Казахстана (историческая литература 20-х – серед. 30-х гг.). В кн.: Историческая наука Советского Казахстана (1917-1960 гг.): Очерк становление и развития. – Алма-Ата: Ғылым, 1990. – 272 с. (с.61).

[17] Асылбеков М.Х., Галиев А.Б. Социально-демографические процессы в Казахстане (1917-1980 гг.). -Алма-Ата: Ғылым, 1991. – 185 с.; Дүкенбаев З.О. Шығармашылық одақтардың қалыптасуы және оның Қазақстан мәдениетіне тигізген ықпалы (1920-1930 жж.) Автореф... тарих ғылымдары кандидаты. – Алматы, 1994. – 23 б.; Қайырханова Ф.К. Создание и развитие сети культурно-просветительных учреждений в Казахстане (1920-1932 гг.). Исторический опыт и проблемы. Автореф... канд. ист. наук. -Алма-Ата, 1993. – 24 с.; Қ.Қ. Ахметов XX ғ. 20-30 жж. Қазақстан мәдениеті (“Мәдени революцияның” концепциясы, идеологиясы, жүзеге асырылуы). Тарих ғыл. док. дәреж. алу үшін дайындаған диссерт. -Алматы, 2002. – 279 б.; Мұсағалиева А.С. Халық Ағарту комиссариаты қорының құжаттары республика зиялыларының қызметі мен көзқарасы жөніндегі дерек көзі (1920-36 жж.). Автореф... тарих ғылым. канд. диссер. – Алматы, 2001. – 30 б.

[18] Козыбаев И.М. Создание научно-исторических центров в Казахстане, формирование кадров историков-марксистов. В кн.: Историческая наука Советского Казахстана (1917-1960 гг.): Очерки становления и развития. – Алма-Ата: Ғылым, 1990. – С.272 (с.10); Козыбаев И.М. Накопление исторического материала, историческое краеведение. Бұл да сонда, с.31.; Тулепбаев Б.А., Янулов В.К. Организация исторической науки и основные направления исследований. В кн.: Историческая наука Советского Казахстана... -Алма-Ата: Ғылым, 1990. – С.272 (с.93).

[19] Нұрпейісов К., Әбжанов Х. Мәдени революция: тапқанымыз бен жоғалтқанымыз // Қазақстан коммунисті. 1990. № 10.; Нұрпейісов К. Алаш һәм Алашорда. -Алматы, 1995; Қойгелдиев М. Алаш қозғалысы. -Алматы, 1995; Сонікі: Ұлттық саяси элита: қызметі мен тағдыры (XVIII-XX ғғ.). Зерттеулер. – Алматы: “Жазушы” ЖШС, 2004. – 400 б.

[20] Ахметова С.Ш. Развитие исторического краеведения в Советском Казахстане (1917-1932 гг.). Автореф... канд. ист. наук. -Алма-Ата, 1981. -С.175

[21] Қамзабекұлы Д. Руханият. Саясиқуғын-сүргінқұрбандарытуралымақалалар мен зерттеулер. -Алматы, 1997. – 43-47 б.

REFERENCES

[1] Bartold V.V. The immediate tasks of studying Turkestan // Science and Enlightenment. -1922. No. 2.; Ivanov P.P. Sairam. Historical and archaeological essay // Collection of the Turkestan Oriental Institute in honor of Prof. E.A. Schmidt. -Tashkent, 1923; Masson M.E. Old Sairam // Izvestiya Sredazkomstaris. -1928. -№ 3.

[2] Gryaznov M.P. Burials of the Bronze Age in Western Kazakhstan // Cossacks. -Leningrad, 1927. -Issue 2; Grakov B.N. Works in the area of the projected South Ural hydroelectric power plants // Izvestia GAIMK, 1933. - Issue 110.

[3] Zhdanov B.N. Reports on excavations near the resort of Borovoye in 1929-1930. // Archive of IIMK. -1930. - Case No. 1930. In: Historical Science of Soviet Kazakhstan. -Alma-Ata: Gylym, 1990. - 272 (47 p.); Chernikov S.S. Ancient mining in the area of Stepnyak // Izvestiya AN KazSSR. Ser.archeol. -1948. -Vol.1.

[4] Gerasimov B. The twentieth anniversary of the Semipalatinsk Department of the Russian Geographical Society (1902-1927). -Kyzyl-Orda, 1927; Bisenov H.I. From the history of the development of science in Soviet Kazakhstan (the beginning of the 20s) // Izvestiya AN KazSSR. Ser. istorii, archeology and ethnography. -1961. -Issue 3. -pp.44-54; Masanov E.A. An essay on the history of ethnographic study of the Kazakh people in the USSR. -Alma-Ata, 1966. -p.283-304; Akhmetova S.SH. Historical local lore in Kazakhstan. -Alma-Ata, 1982.

- [5] Divaev A. Ethnographic materials on Kazakh-Kyrgyz of Turkestan: An inventory of ethnographic materials collected in the Semirechensk region // *Science and Enlightenment*. -1922. -№ 1.
- [6] Zataevich A. 1000 songs of the Kyrgyz people: Melodies and melodies. -Orenburg, 1925.
- [7] Asfendiarov S.D. About the Kazakh epic // *Proceedings of the Kazakh Scientific Research Institute of National Culture*. Alma-Ata, 1935. -vol. 1.; Tynyshpaev M. The history of the Kazakh people. The compilers and authors of the preface by Prof. Takenov A.S. and Baigaliev B. Alma-Ata, “Kazak universiteti”, 1993. - p.224; Chuloshnikov V.P. The question of the origin of the Kyrgyz-Kazakh nationality for its further coverage // *Proceedings of the Society for the Study of the Kyrgyz Territory*. 1924. -Issue 5; Grumm-Grzhimailo G.E. Western Mongolia and the Uriankhai Region. Leningrad, 1930; Bernshtam A.N. Heredity and electability among the ancient peoples of Central Asia // *Problems of the history of pre-capitalist society*. -1935. -No. 7-8. -pp.160-174; Togzhanov G.O. About Kazakh feudalism//*The Revolutionary East*. -1933. -Vol.6. -PP.120-138.; Margulan A.H. Naimany // *Cossacks*. -Issue 15. -PP.329-334.
- [8] Dzhangildin A. Soviet power in the KSSR // *Soviet Steppe*. October 4; Dzhandosov U.A. new stage in the development of the national question // *The Soviet steppe*. -1928. -29 May; Seifullin S. Tar zhol, taigakkeshu. Kyzylorda, 1927; Ryskulov T. Sob. op. in 3 vols. -Vol.2. Almaty: Kazakhstan, 1997. 384 p.; Isaev U. The October Revolution and the construction of socialism; Asylbekov A. For the Sovietization of the village. Alma-Ata, 1930.
- [9] Zhurgenov T.K. To the tasks of the new pedagogical university of the KSSR: To root the world culture // *Soviet Steppe*. 1926. September 7.
- [10] Kabulov I. For the decisive deployment of cultural construction // *Bolshevik of Kazakhstan*. -1933. -No. 8-9.
- [11] Alekseev G.D., Zheltova G.I. Formation and development of the Soviet system of scientific and historical institutions (20-30s). Tashkent, 1977; Lunin B.V. From the experience of local history work in Central Asia and Kazakhstan (20-30s) // *History of the USSR*, 1968. - No. 5 pp.190-191.
- [12] Asainov M.A. history of studying Kazakhstan in the first half of the XIX century V. abstract... *Kand. East. nook*. - Tashkent, 1955. -25 s.; Valikhanov E. zh. activity of the Russian Geographical Society on studying the economy and public policy of the Kazakh people abroad XIX-XX centuries. Abstract... *Kand. East. nook*. -Alma-Ata, 1990; Pirmanov A., Kapaeva A. Kazakh intelligentsia (from the history of the formation of the National intelligentsia). Monograph. - Almaty: “Atamura”, 1997. - 160 P.
- [13] Mironov A.V. organizational, scientific and practical activities of the media (Biv.Tourism statistics) for five years of its existence. “*Izvestia Sredazkomstarisa*”. “Come on.” 1, 1926. - pp. 18-42.; Svyatsky D. The First All-Russian scientific conference on studying the local area. “Science and its employees”, PG., 1922,- No. 2. - p. 20.; Ivanov L.V. formation of the Soviet scientific intelligentsia (1917-1927 GG.). Abstract... *doct. East. nook*. Moscow, 1982.; Auezova K. history of school development in the Kazakh SSR (1920-1984).). Alma-Ata, 1990. 207 P.; Sapargaliev G. The Soviet state is fighting for the development of socialist culture in Kazakhstan. Alma-Ata, 1957; Kapyshov A.K. formation and development of regional higher schools in central Kazakhstan (30-60 GG.). Abstract.... Almaty, 2001; Sembayev A. I. essays on the history of the Kazakh Soviet school. - Alma-Ata, 1958. Pp. 109-126.
- [14] Bisenov H.I. from the history of science development in Soviet Kazakhstan (the beginning of 20 years) // *Izvestia an Kazssr. Ser.history, archeology and Ethnography*. -1961. - VIP.3(17).
- [15] Suleimenov R.B. Lenin’s ideas of the Cultural Revolution and their implementation in Kazakhstan. - Alma-Ata: Nauka publ., 1972. – 494 P. (P.70).
- [16] Alimbayev N. study of the history of Kazakhstan (historical literature 20-x – Sered. 30-x GG.). In *KN.: Historical science of Soviet Kazakhstan (1917-1960): Sketch of the formation and development*. - Alma-Ata: Nauka publ., 1990. – 272 P. (P.61).
- [17] Asylbekov M.H., Galiev A.B. socio-demographic process in Kazakhstan (1917-1980).). Alma-Ata: Nauka, 1991. - 185 P.; Dukenbayev Z.O. formation of creative unions and their influence on the culture of Kazakhstan (1920-1930.) Abstract... candidate of historical sciences. Almaty, 1994. 23 p.; Kairkhanova F.K. creation and development of the network of cultural and educational institutions in Kazakhstan (1920-1932).). Historical experience and problems. Abstract... *Kand. East. nook*. Alma-Ata, 1993. 24 P.;
- Akhmetov K.K. 20-30 of the XX century. Culture of Kazakhstan (concept, ideology, implementation of the “Cultural Revolution”). *Science of history. Doc. degree. prepared by dissert to obtain*. Almaty, 2002. 279 P.; Musagalieva A.S. documents of the Fund of the people’s Commissariat of Education source on the activities and views of the intelligentsia of the Republic (1920-36.). Abstract... *history science. Kand. disser*. Almaty, 2001. 30 p.

[18] Kozybaev I.M. creation of scientific and historical centers in Kazakhstan, formation of historical-Marxist personnel. In KN.: Historical science of Soviet Kazakhstan (1917-1960.): Essays on growth and development. - Alma-Ata: Nauka publ., 1990. – p.272 (P.10); Kozybaev I. M. accumulation of historical material, historical storage. This is also true, S. 31.; Tulepbayev B.A., Yanulov V.K. Organization of historical science and the main directions of research. In KN.: Historical science of Soviet Kazakhstan... Alma-Ata: Nauka publ., 1990. – p.272 (P.93).

[19] Nurpeisov K., Abzhanov H. Cultural Revolution: what we found and lost // communist of Kazakhstan. 1990. No. 10.; Nurpeisov K. Alash and Alashorda. - Almaty, 1995; Koigeldiev M. Alash movement. Almaty, 1995; so: national political elite: activity and fate (XVIII-XX c.). Research. - Almaty: Zhazshi LLP, 2004. 400 P.

[20] Akhmetova S. Sh.development of historical dependence in Soviet Kazakhstan (1917-1932.). Abstract... Kand. East. nook. Alma-Ata, 1981. P. 175.

[21] Kamzabekuly D. Spirituality. Political science and research. Almaty, 1997. p. 43-47.

ҚР ҰҒА АКАДЕМИКТЕРІНІҢ ЖЕТІСТІКТЕРІ

Юбилей-70 лет

КОРИФЕЙ ФИЛОСОФСКОЙ НАУКИ

У казахского народа много достойных сынов и дочерей, которыми по праву можно гордиться. И один из них корифей философской науки, академик НАН РК Нур Серикович Кирабаев. В эти дни вся философская общественность Казахстана, России отмечает 70-летний юбилей выдающегося учёного и мыслителя, крупнейшего представителя евразийской философской мысли и общественно- педагогического деятеля Н.С. Кирабаева.

Я давно знаю и знаком с научными работами академика НАН РК, доктора философских наук, профессора Кирабаева Нура Сериковича. Он видный учёный, гордость философской науки. Он окончил философский факультет МГУ им. Ломоносова (1974). Трудовую деятельность начинал в качестве младшего научного сотрудника Института философии и права АН Казахская ССР. Окончил аспирантуру по кафедре истории зарубежной философии МГУ (1978). Работает в системе высшего образования около 40 лет (Российский университет дружбы народов РУДН). Начиная с 1979 г.: ассистентом (1979-1981), старшим преподавателем (1981-1982), доцентом (1982-1988), зав. кафедрой философии (1988 -1992), зав. кафедрой истории философии (1992-1993), с апреля по август 1993 года зав. отделением философии, с 1993 по 1994- зам. начальника управление Ближнего и Среднего Востока МИД Республики Казахстан, 1994 и по настоящее время зав. кафедрой история философии, с 1996 г. декан факультета гуманитарных и социальных наук, с 2006 г.- проректор РУДН по научной работе.

Профессор Кирабаев Н.С.- известный, признанный специалист в мире по истории арабо-мусульманской философии. В области арабо-мусульманской философии он провел первое в российской, казахстанское и мировой историко-философской литературе комплексное исследование социальной философии мусульманского Средневековья, показав взаимосвязь философии и мусульманского права, раскрыв ключевую роль последнего в мусульманской идеологии. Мусульманское право при этом рассматривается как одна из первых форм теоретического знания, в рамках которого были сформулированы основные проблемы и методы гуманитарных наук на мусульманском Востоке. Большое внимание в своих научно-исследовательских работах он уделяет реконструкции парадигмы классической арабо-мусульманской философии, анализу формирования и функционирования политико-правовой культуры ислама, рассматривая мусульманское право как концепцию "сокральной" легитимности государства, показывая влияние политических доктрин на практику развития Арабского Халифата. В его работах дан развернутый и целостный научный анализ формирования и развития социальной философии восточного перипатетизма от учения о добродетельном городе аль-Фараби до концепции идеального государства Ибн-Рушда в духе идей "естественного права". Особое внимание при этом уделяется философии истории Ибн-Хальдуна и особенностям гуманистических традиций классической арабо-мусульманской философии. За последние годы им опубликованы работы по проблемам кросскультурного взаимодействия западных и восточных цивилизаций, в которых раскрываются проблемы открытости цивилизация к диалогу, вопросы устойчивости межкультурного диалога в процессе развития философского знания, а также по вопросам модернизации высшего образования в России, Евразии в контексте Болонского процесса.

Профессор Кирабаев Н.С. является одним из новаторов, пионеров, основоположников развития такого важного философское направления как философская компаративистика. В 1991 году на базе Российского университета дружбы народов, им был открыт Межвузовский центр по изучению

философии и культуры Востока, который в 2004 году был переименован Межвузовский центр гуманитарного образования по философской корпоративистике. В рамках этого центра было подготовлено более 30 кандидатов и докторов наук, около 50 монографий и сборников научных трудов и на его базе международных философских симпозиумах и методологических семинарах "Сагадиевские чтения" обсуждались проблемы философской компаративистики учёными более чем из 30 стран арабского Востока, Индии, ЮАР, стран Центральной Азии, Франции, Германии, США, Канады, Казахстана и ряда стран СНГ. Важное значение имеет его международная программа "Диалог цивилизации: Восток-Запад" в рамках которой проходят ежегодные конференции учёных России и Египта. За годы работы указанного центра по его инициативе и при личном участии было проведено 12 международных философских симпозиумов «Диалог цивилизации: Восток-Запад».

Профессор Кирабаев Н.С. опубликовал более 200 научных и учебно-методических работ, включая 10 монографии, 10 учебных пособий и разделов в учебниках. Его научные труды получали высокую оценку среди научной общественности в мире. Он подготовил 17 кандидатов и 3 докторов философских наук.

Профессор Кирабаев Н.С. внёс большой вклад в создание творческого, дисциплинированного, дружного коллектива отделения философии и факультета гуманитарных и социальных наук. При его непосредственном и активном участии была проведена большая работа по открытию новых специальностей "Социология", "Международные отношения", "Политология", "Государственное и муниципальное управление", "Искусство и гуманитарные науки" в РУДН. По инициативе его и при непосредственном его участии реализуются совместные магистерские программы по гуманитарным и социальным наукам с ведущими университетами Франции, Великобритании, Германии, Китая.

Большую работу профессор Кирабаев Н.С. ведёт как проректор по научной работе. Не случайно Российский Университет дружбы народов последние 10 лет занимает 3-4 места в рейтингах среди вузов и университетов РФ, а также достойно представлен в международных рейтингах. Уделяя большое внимание международному научному сотрудничеству, подготовке кадров высшей квалификации, особое внимание им уделяется повышению научного авторитета РУДН. Учёные РУДН активно сотрудничают с ведущими вузами Казахстана в научно-образовательной деятельности.

Академик Н.С. Кирабаев является главным редактором журнала "Вестник РУДН. Серия философия", председателем докторского Совета по философии, членом экспортного совета по философии, социологии и культурологии ВАК РФ и т.д. Надо подчеркнуть, что он внёс выдающийся вклад в развитии философской науки.

За активную научную и общественно-педагогическую деятельность он награждён 4 орденом и медалью, нагрудными знаками СССР, России и Казахстана, почётный профессор Евразийского национального университета им. Л.Гумилева.

В день 70-летнего юбилея хочется пожелать уважаемому Нуру Сериковичу крепкого здоровья, благополучия, счастья, дальнейших творческих успехов и всего наилучшего.

**Раушанбек Абсаттаров,
член-корреспондент НАН РК, доктор философских наук, профессор**

ПОДАРОК УЧЕНОГО ЮБИЛЕЮ РОДИНЫ

Недавно в Институте социальной экономики и финансов (г.Алматы) впервые в мировой науке был открыт новый научный Закон «О сохранении и комплексном развитии этносов посредством спасительной Гармонии на истинно духовной основе». Автором Открытия является академик Национальной академии наук Республики Казахстан Ураз Баймуратов, который посвящает его 30-летию Независимости Республики Казахстан. Об этом им было заявлено на одной научно-практической конференции.

В свое время, в конце 80-х годов прошлого столетия, он был разработчиком политико-экономической триады о Независимости нашей страны и других республик Советского Союза, переходе к рыночным отношениям и о введении национальной валюты «тенге».

Современная действительность показывает успешность развития нашего суверенного государства.

Координатор Института Г.Амирова

04.10.2021 г.

МАЗМҰНЫ

ЭКОНОМИКА

Адилбек Торбек ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС МАРКЕТИНГТІК КОММУНИКАЦИЯНЫҢ БӨЛІГІ РЕТІНДЕ.....	6
Батырбекова М.Б. КОММЕРЦИЯЛЫҚ ЖЫЛЖЫМАЙТЫН МҮЛІКТІ БАСҚАРУ САЛАСЫНДА ОРТАЛЫҚТАНДЫРЫЛМАҒАН ЕРП ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУДЫҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ПАЙДАСЫН АРТТЫРУ.....	12
Есахметова Л., Мизанбекова С., Айтмуханбетова Д. АГРАРЛЫҚ СЕКТОРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ МЕН БАҒА СТРАТЕГИЯСЫНЫҢ БАСЫМДЫҚТАРЫ.....	21
Жағыпарова А.О., Бекболсынова А.С., Орозонова А.А., Булакбай Ж.М., Серикова М.А. ОРТАЛЫҚ БАНКТІҢ САНДЫҚ ВАЛЮТАСЫ: ТӘУЕКЕЛДЕРІ МЕН ЖАҒАНДАНУ ЖОЛДАРЫ.....	28
Жусупова А.К., Утибаева Г.Б., Утибаев Б.С., Ахметова Д.Т., Зенченко С.В. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ КӨРСЕТКІШТЕРМЕН ҮШ ЖЫЛДЫҚ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТ ПАРАМЕТРЛЕРІНІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ.....	39
Камерова А.А., Шамуратова Н.Б., Қожабеков С.С., Курмангазина С.К., Муканова А.Б. КЕХС-МЕН ЕСЕПКЕ АЛУ КЕЗІНДЕ ӨНІМНІҢ (ЖҰМЫС, ҚЫЗМЕТ) БАҒАСЫН АНЫҚТАУҒА НЕГІЗДЕЛГЕН БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП ЖҮЙЕСІН ДАМУ.....	48
Көкенова А.Т., Сабырова М.Е., Балабекова Д.Б., Лутфуллаева Р.А., Түлеева А.Ж. ӨҢІРЛІК ТУРИЗМДІ ТИІМДІ ДАМУДЫҢ ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТЕТІГІН ӨЗЕКТЕНДІРУ ЖӘНЕ ӨЗІРЛЕУ.....	55
Момынова Б. «ҚАЗАҚ» (1913-1918) ГАЗЕТІНДЕГІ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ СӨЗДЕРДІҢ ҚОЛДАНЫСЫ.....	64
Новикова О.Ф., Азьмук Н.А., Панькова О.В. ЭКОНОМИКАНЫ ЦИФРЛАНДЫРУ АЯСЫНДА УКРАИНАНЫҢ ЕҢБЕК ӘЛЕУЕТІН ЖОҒАЛТУ ҚАУПЫ.....	73
Нургалиева А.А., Кенжетәева Г.К., Шафеева Л. А., Ахметова Д.Д., Бейсембина А.Н. МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ «ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҮКІМЕТ».....	82
Нұрұлы Е., Сансызбаева Г.Н., Ақтымбаева А.С., Сапиева А.Ж., Асипова Ж.М. ГЕНДЕРЛІК ТЕҢСІЗДІК – ӘЙЕЛ АҚЫЛМАНДАРЫНЫҢ ЖЫЛЫСТАУ СЕБЕБІНІҢ КӨРСЕТКІШІ МЕ? МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ БЫҚТИМАЛ ШАРАЛАРЫ.....	90
Рамазанов А.А., Абдраш А.М., Читанова С.О. САЛАЛАРДЫҢ КЛАСТЕРЛІК ЭКОНОМИКАСЫ (ТУРИЗМ МЫСАЛЫНДА).....	100
Рахмонов А.Х. ЭБДҮ ЕЛДЕРІНЕН КЕЛГЕН ЕҢБЕК МИГРАНТТАРЫ АҚША АУДАРЫМДАРЫНЫҢ ТӘЖІКСТАНДАҒЫ ЖҰМЫС ОРЫНДАРЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ӘСЕРІ.....	108

Рязанцев С.В., Рубан Л.С.
ДИЛЕММА: ГЛОБАЛИЗМ НЕМЕСЕ ЕГЕМЕНДІК, ТЕРМИНОЛОГИЯЛЫҚ ШЕКТЕУ ЖӘНЕ
АНАЛИТИКАЛЫҚ ТАЛҚЫЛАУ.....120

Пагашкова Е., Ниязбекова Ш., Маргацкая Г., Бұлақбай Ж.
ДАМУШЫ ЦИФРЛЫҚ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАРЖЫЛЫҚ ИННОВАЦИЯЛАР
МЕН ҚАРЖЫЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ РӨЛІ.....129

Тимченко Е., Полисчук Е., Цюпа О., Сушкова Е., Осадчий Е.
ТӘУЕКЕЛДІ БАҒАЛАУ МЕН САЛЫҚ ҚАРЫЗДАРЫН СЕГМЕНТАЦИЯЛАУ НЕГІЗІНДЕ САЛЫҚ
БОРЫШЫН ЭЛЕКТРОНДЫҚ БАСҚАРУ.....136

ҚҰҚЫҚТАНУ

Антонян Е.А., Атагимова Э.И.
ТҮЛҒАНЫҢ ДАМУЫН АНЫҚТАЙТЫН ФАКТОРЛАР: ЖАТЫРШІЛІК (ПРЕНАТАЛЬДЫҚ)
КЕЗЕҢ, ПЕРИНАТАЛДЫҚ КЕЗЕҢНІҢ ЖЕКЕ ТҮЛҒАНЫҢ ПСИХИКАЛЫҚ ДАМУЫНА ӘСЕРІ
ТУРАЛЫ.....146

Арабаев Р., Береналиева А., Мәжитов Б.
ҚАЗІРГІ ҚЫРГЫЗСТАН: ПАРЛАМЕНТТІК РЕСПУБЛИКАДАН ПРЕЗИДЕНТТІК КЕҢЕСКЕ
ДЕЙІН.....155

Богданова Е.Е.
АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДЕ ГЕНЕТИКАЛЫҚ АҚПАРАТТЫ ҚОЛДАНУ
МӘСЕЛЕЛЕРІ.....162

Муханова А.Т., Айтмуханова Д.У., Ердешова Ж.И., Рыскулбекова Б.Р.
ЖОЛ-КӨЛІК ОҚИҒАЛАРЫНАН МҮЛІККЕ КЕЛТІРІЛГЕН ЗАЛАЛДЫ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУДІҢ
ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....168

Нестеров А.Ю.
КӨМЕЛЕТТІК ЖАСҚА ТОЛМАҒАН СОТТАЛУШЫЛАРДЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН
БОСТАНДЫҚТАРЫН ЖҮЙЕЛЕУ ЖӘНЕ НЕГІЗДЕУ: ЖАЗАЛАУ АСПЕКТІСІ.....177

Тоқтомбаева А.Ж., Тоқтобаев Б.Т., Қарабалаева С.Б.
СОТ БИЛІГІ ИНСТИТУТЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРІ.....185

САЯСАТТАНУ

Медведь В.А.
РЕСЕЙ МЕН ҚЫТАЙДЫҢ КӨШІ-ҚОН САЯСАТЫ: ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛДЫҢ НЕГІЗГІ
БАҒЫТТАРЫ.....191

Мчедлова Е.М.
ДАҒДАРЫСТЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ПРОЦЕСТЕР МЕН ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ
ДАМУЫНА ӘСЕРІ.....199

Тажикенова С.К., Тажбенова Г.Д., Мельдебекова А.Д., Булакбай Ж.М., Соловьева И.А.
ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУДЫ ДАМУҒА АРНАЛҒАН
БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫН ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ
ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....205

ПЕДАГОГИКА

- Әшілова М.С., Бегалинов Ә.С., Бегалинова Қ.Қ.**
COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СТУДЕНТ ЖАСТАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫНА
ӘСЕРІ.....214
- Завыдивская Н.Н., Рымар О.В., Ханикянц О.В., Маланчук Ж.Ж., Соловей А.В.**
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ.....222
- Сартов Ә.Қ., Есымханова З.К., Бельгибаева А.С., Абдрахманова А.У., Сайымова М.Д.**
ҚАЗІРГІ ЭКОНОМИКАДА ОҚЫТУДЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚҰРУ
ЖОЛЫ.....230
- Сейсекеева Н.Б., Исмаил Оуедраого, Рахметуллина М., Досмағамбетова Ж., Биссенбаева Ж.Н.**
ФРАНЦУЗ ТІЛІН ОҚИТЫН СТУДЕНТТЕРДІҢ АУЫЗЕКІ СӨЙЛЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....236

ТАРИХ

- Аралбаева Р.К., Нурбосынова Л.С.**
АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ҚАЗАҚТЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ОЙЫНЫҢ НЕГІЗІ
РЕТІНДЕ.....243
- Шашаев Ә.Қ., Мрзабаева Р.Ж., Сүлеймен С.**
ҚАЗАҚСТАНДЫ ЗЕРТТЕУ ҚОҒАМЫ: ҚҰРЫЛУЫ МЕН ҚЫЗМЕТІНІҢ ТАРИХЫ.....250
- Федосеев Р.В., Богатырев Э.Д., Марискин О.И.**
XIX ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ АҚСҮЙЕКТІК САУДА-ӨНЕРКӘСІПТІК
КӘСІПКЕРЛІКТІҢ НЕГІЗГІ ҮЛГІЛЕРІ (ОРТА ЕДІЛ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША).....257

ФИЛОЛОГИЯ – ФИЛОЛОГИЯ - PHILOLOGY

- Алтыбаева С.М., Импости Г.Е.**
ҚАЗІРГІ МӘТІН ФИЛОСОФИЯСЫ: БАЯНДАУ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....265
- Муфтахутдинова Д.Ш., Батырхан Б.Ш.**
XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ӘДЕБИ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ-ТАТАР
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ.....271
- Нұрмолдаев С.Т., Саркулова Г.С., Досжан Р.К., Сомжүрек Б.Ж., Аимбетова У.У.**
ЛИНГВОМӘДЕНИ АСПЕКТЕГІ МӘДЕНИЕТ ҰҒЫМЫ.....277

ҚР ҰҒА АКАДЕМИКТЕРІНІҢ ЖЕТІСТІКТЕРІ

- Абсаггаров Р.**
ФИЛОСОФИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ КОРИФЕЙІ.....285
- Амирова Г.**
ҒАЛЫМНЫҢ ОТАН МЕРЕЙТОЙЫНА ЖАСАҒАН СЫЙЫ.....287

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИКА

Адилбек Торекбек СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ КАК ЧАСТЬ МАРКЕТИНГОВЫХ КОММУНИКАЦИЙ.....	6
Батырбекова М.Б. УВЕЛИЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ВЫГОДЫ ОТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗОВАННОЙ СИСТЕМЫ ERP В СФЕРЕ УПРАВЛЕНИЯ КОММЕРЧЕСКОЙ НЕДВИЖИМОСТЬЮ.....	12
Есахметова Л., Мизанбекова С., Айтмуханбетова Д. ПРИОРИТЕТЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И ЦЕНОВОЙ СТРАТЕГИИ АГРАРНОГО СЕКТОРА.....	21
Жагыпарова А.О., Бекболсынова А.С., Орозонова А.А., Булакбай Ж.М., Серикова М.А. ЦИФРОВАЯ ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКА: РИСКИ И ПУТИ ГЛОБАЛИЗАЦИИ.....	28
Жусупова А.К., Утибаева Г.Б., Утибаев Б.С., Ахметова Д.Т., Зенченко С.В. ВЗАИМОСВЯЗЬ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ И ПАРАМЕТРОВ ТРЕХЛЕТНЕГО РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА.....	39
Камерова А.А., Шамуратова Н.Б., Кожбеков С.С., Курмангазина С.К., Муканова А.Б. РАЗВИТИЕ БУХГАЛТЕРСКОЙ СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ (РАБОТЫ, УСЛУГ) В СООТВЕТСТВИИ С МСФО.....	48
Кокенова А.Т., Сабырова М.Е., Балабекова Д.Б., Лутфуллаева Р.А., Тулеева А.Ж. АКТУАЛИЗАЦИЯ И РАЗРАБОТКА ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА.....	55
Момынова Б.К. УПОТРЕБЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ СЛОВ В ГАЗЕТЕ «КАЗАХ» (1913-1918).....	64
Новикова О.Ф., Азьмук Н.А., Панькава О.В. УГРОЗЫ ПОТЕРИ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ НА ФОНЕ ЦИФРОВИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....	73
Нургалиева А.А., Кенжетева Г.К., Шафеева Л. А., Ахметова Д.Д., Бейсембина А.Н. «ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО» В СИСТЕМЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	82
Нурулы Е., Сансызбаева Г.Н., Актымбаева А.С., Сапиева А.Ж., Асипова Ж.М. ГЕНДЕРНОЕ НЕРАВЕНСТВО – ФАКТОР ЖЕНСКОЙ УТЕЧКИ УМОВ? ВОЗМОЖНЫЕ МЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ.....	90
Рамазанов А.А., Абдраш А.М., Читанова С.О. ЭКОНОМИКА ОТРАСЛЕВОГО КЛАСТЕРА (НА ПРИМЕРЕ ТУРИЗМА).....	100
Рахмонов А.Х. ВЛИЯНИЕ ДЕНЕЖНЫХ ПЕРЕВОДОВ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ ИЗ СТРАН ОЭСР НА ФОРМИРОВАНИЕ РАБОЧИХ МЕСТ В ТАДЖИКИСТАНЕ.....	108

Рязанцев С.В., Рубан Л.С.
ДИЛЕММА: ГЛОБАЛИЗМ ИЛИ СУВЕРЕНИЗМ, ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗГРАНИЧЕНИЕ
И АНАЛИТИЧЕСКАЯ ДИСКУССИЯ.....120

Пагашкова Е., Ниязбекова Ш.У., Маргацкая Е., Булакбай Ж.
РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ ИННОВАЦИЙ И ФИНАНСОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ
РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....129

Тимченко Е.1, Полищук Е., Цюпа О., Сушкова Е., Осадчий Е.
ЭЛЕКТРОННОЕ АДМИНИСТРИРОВАНИЕ НАЛОГОВОГО ДОЛГА НА ОСНОВЕ ОЦЕНКИ
РИСКОВ И СЕГМЕНТАЦИИ НАЛОГОВЫХ ДОЛЖНИКОВ.....136

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ

Антонян Е.А., Атагимова Э.И.
ДЕТЕРМИНАНТЫ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТИ: ВНУТРИУТРОБНЫЙ (ПРЕНАТАЛЬНЫЙ) ПЕРИОД.
К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ ПЕРИНАТАЛЬНОГО ПЕРИОДА НА ПСИХИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ
ЛИЧНОСТИ.....146

Арабаев Р., Береналиева А., Б. Мажитов
СОВРЕМЕННЫЙ КЫРГЫЗСТАН: ОТ ПАРЛАМЕНТСКОЙ РЕСПУБЛИКИ К ПРЕЗИДЕНТСКОМУ
ПРАВЛЕНИЮ.....155

Богданова Е.Е.
ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГЕНЕТИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ В ГРАЖДАНСКОМ
СУДОПРОИЗВОДСТВЕ.....162

Муханова А.Т., Айтмуханова Д.У., Ердешова Ж.И., Рыскулбекова Б.Р.
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ВОССТАНОВЛЕНИЯ УЩЕРБА ИМУЩЕСТВА, ПРИЧИНЕННОГО
ДОРОЖНО – ТРАНСПОРТНЫМИ ПРОИСШЕСТВИЯМИ.....168

Нестеров А.Ю.
СИСТЕМАТИЗАЦИЯ И ОБОСНОВАНИЕ ОСНОВНЫХ ПРАВ И СВОБОД
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ ОСУЖДЕННЫХ: УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ.....177

Токтомбаева А.Ж., Токтобаев Б.Т., Карабалаева С.Б.
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ИНСТИТУТА СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ.....185

ПОЛИТОЛОГИЯ

Медведь В.А.
МИГРАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА РОССИИ И КИТАЯ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И СФЕРЫ
ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ.....191

Мчедлова Е.М.
ВЛИЯНИЕ КРИЗИСА НА РАЗВИТИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ ПРОЦЕССОВ И ЦЕННОСТЕЙ.....199

Тажикенова С.К., Тажбенова Г.Д., Мельдебекоева А.Д., Булакбай Ж.М., Соловьева И.А.
ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ НА РАЗВИТИЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ.....205

ПЕДАГОГИКА

- Ашилова М.С., Бегалинов А.С., Бегалинова К.К.**
ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ COVID-19 НА САМОЧУВСТВИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ
В КАЗАХСТАН.....214
- Завыдивская Н.Н., Рымар О.В., Ханикянц О.В., Маланчук Г.Г., Соловей А.В.**
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ
МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.....222
- Сартов У.К., Есымханова З.К., Бельгибаева А.С., Абдрахманова А.У., Сайымова М.Д.**
НА ПУТИ СОЗДАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ
В СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ.....230
- Сейсекеева Н.Б., Исмаил Уэдраого, Рахметуллина М., Досмагамбетова Ж., Бисенбаева Ж.Н.**
ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ,
ИЗУЧАЮЩИХ ФРАНЦУЗСКИЙ ЯЗЫК.....236

ИСТОРИЯ

- Аралбаева Р.К., Нурбосынова Л.С.**
АНТРОПОЦЕНТРИЗМ КАК ОСНОВА КАЗАХСКОЙ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКОЙ
МЫСЛИ.....243
- Шашаев Э.К., Мрзабаева Р.Ж., Сүлеймен С.**
ОБЩЕСТВО ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСТАНА: ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....250
- Федосеев Р.В., Богатырев Э.Д., Марискин О.И.**
ОСНОВНЫЕ МОДЕЛИ ДВОРЯНСКОГО ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННОГО
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА (ПО МАТЕРИАЛАМ
СРЕДНЕГО ПОВОЛЖЬЯ).....257

ФИЛОЛОГИЯ

- Алтыбаева С.М., Импости Г.Е.**
ФИЛОСОФИЯ СОВРЕМЕННОГО ТЕКСТА: ОСОБЕННОСТИ НАРРАТИВНОЙ СТРУКТУРЫ....265
- Муфтахутдинова Д.Ш., Батырхан Б.Ш.**
КАЗАХСКО - ТАТАРСКИЕ СВЯЗИ В ОБЛАСТИ ЛИТЕРАТУРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
В НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....271
- Нурмолдаев С.Т., Саркулова Г.С., Досжан Р.К., Сомжурек Б.Ж., Аимбетова У.У.**
ПОНЯТИЕ КУЛЬТУРЫ В ЛИНГВОКУЛЬТУРНОМ АСПЕКТЕ.....277

ДОСТИЖЕНИЯ АКАДЕМИКОВ НАН РК

- Абсаттаров Р.**
КОРИФЕЙ ФИЛОСОФСКОЙ НАУКИ.....285
- Амирова Г.**
ПОДАРОК УЧЕНОГО ЮБИЛЕЮ РОДИНЫ.....287

CONTENTS

ECONOMICS

Adilbek Torebek PUBLIC RELATIONS AS A PART MARKETING COMMUNICATIONS.....	6
Batyrbekova M.B. INCREASE IN INVESTMENT BENEFITS FROM THE USE OF A DECENTRALIZED ERP SYSTEM IN THE FIELD OF COMMERCIAL REAL ESTATE MANAGEMENT.....	12
Yesakhmetova L., Mizanbekova S., Aitmukhanbetova D. PRIORITIES OF STATE REGULATION AND PRICING STRATEGY OF THE AGRICULTURAL SECTOR.....	21
Zhagyparova A.O., Bekbolsynova A., Orozonoa A.A., Bulakbay Zh.M., Serikova M.A. DIGITAL CURRENCY OF THE CENTRAL BANK: RISKS AND WAYS OF GLOBALIZATION.....	28
Zhussupova A.K., Utibayeva G.B., Utibayev B.S., Ahmetova D.T., Zenchenko S.V. INTERCONNECTION OF MACROECONOMIC INDICATORS AND PARAMETERS OF THE THREE-YEAR REPUBLICAN BUDGET.....	39
Kamerova A.A., Shamuratva N.B. , Kozhabekov S.S., Kurmangazina S.K., Mukanova A.B. DEVELOPMENT OF AN ACCOUNTING SYSTEM BASED ON THE DETERMINATION OF THE COST OF PRODUCTION (WORK, SERVICES) IN ACCORDANCE WITHIFRS.....	48
Kokenova A.E., Sabyrova M.E. , Balabekova D.B., Lutfullayeva R.A., Tuleyeva A.Z. UPDATING AND DEVELOPING AN ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR THE EFFECTIVE DEVELOPMENT OF REGIONAL TOURISM.....	55
Momynova B.K. USE OF ECONOMIC AND SOCIO-POLITICAL WORDS IN THE NEWS PAPER "KAZAKH" (1913-1918).....	64
Novikova O.F., Azmuk N.A., Pankova O.V. THREATS OF LABOUR POTENTIAL LOSS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF ECONOMY DIGITALIZATION.....	73
Nurgaliyeva A., Kenzhetayeva G., Shafeyeva L., Akhmetova D., Beisembina A. "ELECTRONIC GOVERNMENT" IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM.....	82
Nuruly Ye., Sansyzbayeva G.N., Aktymbayeva A.S., Sapiyeva A.Zh., Assipova Zh.M. IS GENDER INEQUALITY A FACTOR IN FEMALE'S BRAIN DRAIN? POSSIBLE MEASURES OF PUBLIC REGULATION.....	90
Ramazanov A., Abdrash A., Chitanova S. INDUSTRY CLUSTER ECONOMY (ON THE EXAMPLE OF TOURISM).....	100
Rakhmonov A.Kh. IMPACT OF REMITTANCES OF LABOR MIGRANTS FROM OECD COUNTRIES ON JOB CREATION IN TAJIKISTAN.....	108
Ryazantsev S.V., Ruban L.S. DILEMMA: GLOBALISM OR SOVEREIGNISM. THEIR DISTINCTION IN TERMINOLOGY AND ANALITICAL DISCUSSION.....	120

Patashkova E., Niyazbekova Sh., Margatskaya G., Bulakbay Zh. THE ROLE OF FINANCIAL INNOVATION AND FINANCIAL TECHNOLOGIES IN THE EMERGING DIGITAL TRANSFORMATION CONDITIONS.....	129
--	-----

Tymchenko O., Polishchuk Y., Tsiupa O., Sushkova O., Osadchy I. E-TAX DEBT MANAGEMENT BASED ON RISK ASSESSMENT AND TAX DEBTORS SEGMENTATION.....	136
---	-----

LAW

Antonyan E.A., Atagimova E.I. DETERMINANTS OF PERSONALITY DEVELOPMENT: INTRAUTERINE (PRENATAL) PERIOD. ON THE QUESTION OF THE INFLUENCE OF THE PERINATAL PERIOD ON THE MENTAL DEVELOPMENT OF THE INDIVIDUAL.....	146
--	-----

Arabaev R., Berenalieva A., Mazhitov B. MODERN KYRGYZSTAN: FROM PARLIAMENTARY REPUBLIC TO PRESIDENTIAL GOVERNMENT.....	155
---	-----

Bogdanova E.E. PROBLEMS OF THE USE OF GENETIC INFORMATION IN CIVIL PROCEEDINGS*.....	162
--	-----

Mukhanova A.T., Aitmukhanova D.U., Yerdeshova Zh.I., Ryskulbekova B.R. CURRENT ISSUES OF RESTORATION OF PROPERTY DAMAGE CAUSED BY ROAD ACCIDENTS.....	168
--	-----

Nesterov A.Yu. SYSTEMATIZATION AND SUBSTANTIATION OF THE FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOMS OF JUVENILE CONVICTS: THE PENAL ASPECT.....	177
---	-----

Toktombaeva A.Zh., Toktobaev B.T., Karabalaeva S.B. THEORETICAL LEGAL RESEARCH OF INSTITUTE OF JUDICIAL AUTHORITY.....	185
--	-----

POLITICAL SCIENCE

Medved V.A. MIGRATION POLICY OF RUSSIA AND CHINA: MAIN DIRECTIONS AND SPHERES OF INTERACTION.....	191
--	-----

Mchedlova E.M. THE IMPACT OF THE CRISIS ON THE DEVELOPMENT OF SOCIO-CULTURAL PROCESSES AND VALUES.....	199
---	-----

Tazhikenova S.K., Tazhbenova G., Meldebekova A.D., Bulakbay Zh.M., Solovyova I.A. FEATURES OF ASSESSMENT OF EFFICIENCY OF USE OF BUDGET FUNDS ON THE DEVELOPMENT OF HEALTHCARE IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION.....	205
--	-----

PEDAGOGY

Ashilova M.S., Begalinov A.S., Begalinova K.K. IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE WELL-BEING OF STUDENT YOUTH IN KAZAKHSTAN.....	214
---	-----

Zavydivska N.N., Rymar O.V., Khanikiants O.V., Malanchuk H.H., Solovey A.V. USING GAME TECHNOLOGIES ON THE LESSONS OF PHYSICAL CULTURE OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN.....	222
--	-----

Sartov U.K., Yessymkhanova Z.K., Belgibaeva A.S., Abdrachmanova A.U., Saiymova M.D.
TOWARDS THE CREATION OF INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES
IN THE MODERN ECONOMY.....230

Seisekeyeva N.B., Ismael Ouedraogo, Rakhmetullina M., Dosmagambetova J., Bissenbayeva Zh.N.
FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS STUDYING FRENCH.....236

HISTORY

Aralbayeva R.K., Nurbossynova L.S.
ANTHROPOCENTRISM AS THE BASIS OF KAZAKH SOCIAL PHILOSOPHICAL IDEA.....243

Shashaev A.K., Mrzabayeva R.Zh., Suleimen S.
SOCIETY FOR THE STUDY OF KAZAKHSTAN: HISTORY OF ITS FORMATION AND
ACTIVITY.....250

Fedoseev R.V., Bogatyrev E.D., Mariskin O.I.
BASIC MODELS OF THE NOBILITY COMMERCIAL AND INDUSTRIAL ENTREPRENEURSHIP IN
THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY (ACCORDING TO THE MIDDLE VOLGA REGION
DATA).....257

PHILOLOGY

Altybayeva S.M., Imposti G.E.
PHILOSOPHY OF THE MODERN TEXT: THE FEATURES OF THE NARRATIVE STRUCTURE.....265

Muftakhutdinova D., Batyrkhan B.
KAZAKH - TATAR RELATIONS IN THE FIELD OF LITERARY EDUCATION IN THE BEGINNING
OF THE XX CENTURY.....271

Nurmoldayev S.T., Sarkulova G.S., Doszhan R.K., Somzhurek B.Zh., Aimbetova U.U.
THE CONCEPT OF CULTURE IN THE LINGUO-CULTURAL ASPECT.....277

ACHIEVEMENTS OF ACADEMICIANS OF NAS RK

Absattarov R.
THE CORYPHEE OF THE PHILOSOPHICAL SCIENCE.....285

Amirova G. THE
SCIENTIST'S GIFT TO THE ANNIVERSARY OF THE MOTHERLAND.....287

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Редакторы: *М.С. Ахметова, А. Ботанқызы, Д.С. Аленов, Р.Ж. Мрзабаева*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадырановой*

Подписано в печать 15.10.2021.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

8,5 п.л. Тираж 300. Заказ 5.